

noj (podrugljivo nazivanoj – marginalna) poeziji.

Britkost duha, šarm i nonšalancija »barbarogenija« daju ovoj knjizi specifičnu draž. Pretenciozni, ozbiljni naziv knjige, kao naduvani luftbalon proboden iglom, puca već nakon prve pesme. Iz njega će, naravno, da poteče svom silinom parodijsko-ironijska-travestijiska masa, koja će preplaviti celu Jurkovićevu tvorevinu. Prateći liniju »ozbiljnog« početka, a u skladu sa težnjama naučnog duha za koherencijom i klasifikacijama, krug se zatvara ozbiljnim sadržajem i pregledom pesama.

Edi Jurković pokušava specijalizirati minijaturu: pesma »Zašto« glasi Zato. »Idem«: Idem. Prvih nekoliko pesama ostavljaju utisak travestiranja haiku i zen-poezije. Istočnjačka smirenost i strpljivost pretvaraju se u zapadnjačko tupo-letargično baš-mebriga:

Grmi siljeva
Kiša iljeva
Ja spavam i baš me briga.
(Nevrijeme u noći)

Bašmebrigažacija je postupak kojim se otvoreno baca rukavica u lice i istoriji i civilizaciji: besmisao ne treba remetiti u njegovom toku. Dovoljno je samo zadržati se na fenomenima, pristajući uz njih onoliko koliko nam to dopušta naša priroda i određena situacija, bez one, po pravilu agresivne, želje čovekove za unošenjem reda, smisla i značenja, koja mu, naravno, nikada nisu po meri. Upravo zbog toga »uklapanja po meri«, ova knjiga odiše nekakvom čudnom ležernošću, smirenošću, »pristajanjem« jer se pesnik ne oslanja ni na sebe ni na svet oko sebe, svestan da i jedan i drugi, prema obitavanju zajedno, ne zavise previše jedan od drugog. U takvom odnosu, iako raznovrsna, značenja su jednostavnija. Neuroze, konflikti i frustracije, toliko bliski savremenom čoveku, ovde su nepoznanice, sem u slučaju parodiranja i karikiranja. Govor je osmislio Svet, verovatno ga zato ništa ne obesmišljava tako jednostavno i efektno kao on sam. Svet, takav kakav je, raspolučen, ali ne i dokraja razdvojen na »prirodu« i »društvo«, postoji i kao subjekt i kao objekt dobrog časkanja. U ovoj knjizi o svemu se može časkati, o onome što je stvorio Bog i onome što je stvorio čovek, a što želi nadomestiti nestanak drugog nam vrhovnog spekulativnog bića.

Mnogo toga je u Prirodi i društvu uređeno po sistemu matrica, sugerisajući tehnički i tehnopoetički moment savremenosti. Predložak jedne matrice Jurković je video u mnogoizrabljivanoj (u svim duhovnim strukturama, a naročito u politici) Jedanaestoj tezi o Foerbahu i dao je niz zanimljivih varijacija. Zatim, iskustvo avangarde u poigravanju foničkim mogućnostima stihova: recimo, izmene samoglasnika i njihova unifikacija u istim stihovima koji se ponavljaju (odnosno, njihov suglasnički sastav) u nekoliko pesama. Ili, ubacivanje jedne sintagme (»bez gaća«) iza svakog stiha, čime se travestira značenje pesme koju smo pročitali na prethodnoj strani. Mislim da Edi Jurković mnogo duguje »Stilskim vezovima« R. Kenoa.

Komponente ove poezije jesu i vic i dosetka, u kojima Jurković nalazi svoje utišće, svoju polugu. Katkad, budući da su pesme odista kratke, platforma koja treba da obezbedi in-

ventivniju i dublju poentu, slaba je, tek u začetku, nerazrađena, te se pesma u celosti učini praznom i promašenom. Naročito oblik dosetke (»ključ je na kraju«) dresira čitaocu svest maksimalno je sažimajući u jednu tačku. Na sreću, uspeših je mnogo više.

Poslednji ciklus u knjizi (»Plave crvene i zelene pjesme«) »krvavi« je obračun pesnikova sa pesmom. Pesma nije više emanacija određene poetike, nije zbir stilskih sredstava, arhetipski odsjaj naciona, niti slika vremena, ona je čisto telo – posuda koja može primiti svaki sadržaj, odnosno, ne mora nijedan. Ona, pesma može se »secirati«, može ostati bez krvi, sa njom se može polemisati, elementi joj se mogu bodovati, pesma može posumnjati u svrhu pjevanja i zato će začutati, itd. Govor o pesmi sa pesmom postaje pesma. Ona postoji kao nematerijalno prisustvo, materijalna je samo svest i govor o njoj:

Sigurno misliš
da je ova
pjesma
veoma duga.
Grlješiš,
ova pjesma
nema
kraja.

(Beskrajna pjesma)

Najbliži »pesmi« Jurković je u onim tvorevinama u kojima možemo prepoznati tragove konkretnog pisanja (npr. »Pjesma sa točnim podacima«). U pozadini svake »pesme o pesmi« leže kojekakve predrasude i shvatanja fenomena pesme. Jurković upravo ide na taj momenat: da se poigra sa fenomenom – socijalne, misaone, ljubavne pesme... To destruiranje ide, naravno, do potpune nihilizacije: Ovo uopće nije pjesma samo se šalim

(Šala)

Za mladog Jurkovića i za čitaoca knjiga Priroda i društvo je izvršno razgibavanje, uvertira i prijatno časkanje (nikakvi negirajući tonovi nisu prisutni u ovim rečima).

Ljubiša mitrović: »sociologija i savremenost«, »gradina«, niš, 1984. piše: Živojin nikolić

Danas je možda više nego ikada ranije aktuelno pitanje u kakvom odnosu stoji nauka i društvo, nauka i čovek, njegov život i njegova svest, njegovo potvrđivanje i njegove aktivnosti u »službenom« vremenu, kao i one koje ga prate kada je »slobodan« i prepušten sebi. U svemu ovome sociologija, mora se priznati, ima, ili bi trebalo da ima, posebno mesto. To što mi zovemo naše vreme, naša savremenost, naša sadašnjost, sa njenim osobenim kretanjima, sadržajima i protivrečnostima, sa takvim revolucionarnim promenama pre svega u bazi, ali i nadgrađnji našeg društva, a može se reći i društva uopšte, pruža sadržaj koji traži proučavanje da bi se došlo do rešenja kojima čovek u uslovima jugoslovenske stvarnosti treba da nastavi svoje započeto oslobodjenje i oslobodjenje svoga rada.

Čime je sve ispunjena ta savremenost i koje su njene dileme i pitanja? Kakva je njena filozofija i kakva su njena zbivanja? Gde je mesto čoveka

u savremenom svetu samoupravljanja, računara, »mašinskog« upravljanja procesima rada i stvaranja, otkrivanja tajni prostora u koje se tek zakoračuje? U kojoj se meri neka od nauka i sve zajedno osmeljuju na osmišljavanje takvog sveta naše savremenosti? To su pitanja koja sebi i sociologija i sociolozi mogu i moraju, čini se, postaviti pri pogledu na ovo naše vreme.

Takva pitanja donosi i nova knjiga dr Ljubiše Mitrovića i na njih daje odgovore, jer »savremeno društvo bi bez njenih rezultata (rezultata sociologije) ostalo siromašno i slepo za razumevanje vlastitog identiteta« u rešavanju mnogih problema na putu »humanizacije društvenih odnosa i oslobodjenja čoveka«. Ova čelna misao kojom je autor započeo složeni sadržaj svoje knjige u isto vreme iskazuje i veru u neophodnost sociološkog saznanja savremenosti, koja po svojim osobenostima i druge nauke »podize« na noge.

Autor već u uvodnom tekstu neposredno uvodi čitaoca u složenu dijalektiku strukture ove sociološke celine, čija aktuelnost kao da »parira« predmetu o kojem govori, odnosno savremenosti, iako su u određenom jedinstvu kada su u pitanju odgovori na izazove koje je savremenost postavila i Mitrovićevoj sociološkoj pažnji i misli.

Ova osobena i dinamična knjiga ima četiri odeljka. Prvi je posvećen Karlu Marksu i nosi naslov »Karl Marks i sociologija«. Autor je analitički prišao Marksovoj ličnosti, njegovoj filozofskoj misli i viđenju novog sveta, označivši ga kao mislioca »filozofije revolucije«. Pri tome posebno ističe »revolucionarni sadržaj Marksove vizije«, koji je, u suštini, »prevladavanje građanskog društva i prevodjenje društva iz praistorije u pravu ljudsku istoriju«. Ovde se neposredno ukazuje na revolucionarni Marksov pogled i smisao njegove filozofije revolucije, koja omogućuje čoveku da menjanjem sveta zakorači u svoju pravu istoriju, a mi bismo rekli u vreme socijalizma i komunizma, vreme koje otvara puteve poistovećivanja čoveka s njegovom ljudskom suštinom.

U okviru ovog uvodnog odeljka Mitrović razmatra i pitanja kao što su marksizam i naučno konstituisanje sociologije (njegovog shvatanje je da se i sama sociologija ne bi mogla učvrstiti kao nauka bez marksizma), zatim razrađuje Marksovu društvenu teoriju i kritiku nekih vidova njegove operacionalizacije u sociologiji, razmatra značaj Marksove teorije otuđenja za sociologiju i osvrće se na neke aspekte krize i renesanse savremenog marksizma, polazeći uvek od Marksove stvaralačke i revolucionarne misli, ne opisujući je samo, već iz njenih pravih jezgara izvlačeći snagu i duh njene filozofije.

U drugom odeljku Mitrović »ulazi« u tokove savremene sociologije. Njegov naslov, »Tokovi i raskršća savremene sociologije«, na neki način otkriva i duhovno »ponašanje« autora u razjašnjavanju tako složenih pitanja kao što je analiza kretanja misli i sadržaja u okviru sociologije. Ovde su obuhvaćeni veoma aktuelni pojmovi. Odeljak započinje razmatranjem nekih karakteristika i tendencija u razviku savremene sociologije, zatim se razmatra mesto sociologije i filozofije u sistemu savremenih društvenih nauka i tretman problematike socijalne dinamike, njeno mesto i uloga u sociologiji kao nauci. Treba izdvojiti

završni deo ovog odeljka, u kojem autor, može se reći prvi u nas, govori o konstituisanju sociologije samoupravljanja i participacije u sistemu savremenih socioloških nauka. Ovaj jedinstveni sadržaj »vezao« je za sebe i autorova razmatranja savremene francuske sociologije i samoupravljanja.

Značajno je napomenuti da je Mitrović u ovom odeljku jasno ocrtao i predmet sociologije samoupravljanja, ističući da »sociologija samoupravljanja razvija integralni marksistički teorijski pristup samoupravljanju, proučavajući ga kao totalni društveni fenomen« pri čemu je cilj da se otkriju i same zakonitosti ove pojave.

Treći odeljak ove knjige obuhvata pojave i probleme savremenog društva i svega onoga čemu je knjiga i posvećena. Počinje temom o naučno-tehničkoj revoluciji, socijalističkom preobražaju i perspektivama samoupravljanja, a zatim se razmatra problem određenja odnosa između participacije i samoupravljanja (to je jedno od centralnih pitanja i same sociologije samoupravljanja). U jedinstvu sa ovim pitanjima je i pitanje koje se odnosi na samoupravljanje, diktaturu proletarijata i oslobodjenje čoveka. Poglavlje se završava razmatranjem problema društvenog razvoja u savremenom socijalizmu i socijalnih konfliktata u društvenom razvoju.

Završni odeljak ove knjige posvećen je pozivu sociologa i funkciji sociologije. Može se reći da je pisan i nadahnuto što je razumljivo jer sociolog – pisac govori o sociologu istraživaču, marksističkom analitičaru čoveka, društva, savremenosti, samoupravljanja i drugih bitnih obeležja našeg vremena. Autor ovde ukazuje na suštinu i značaj sociološkog proučavanja, zalaže se za sociološki pristup svestranom »proučavanju sociologije kao nauke, poziva i profesije, a ne kao oznaka posebne discipline«.

Možda i nije slučajno što se ova, po mnogo čemu, knjiga akcije, završava naslovom koji govori o sociologiji i društvenoj akciji, jer autor vidi izrastanje i ovog poziva i ove nauke u »kritičku i angažovanu nauku o društvu, koja rezultatima svojih istraživanja pomaže savremenom čoveku da racionalno sazna postojeću stvarnost i angažuje vlastite snage u društvenoj akciji na menjanju društva«. A to menjanje društva, po Mitroviću, ide tokovima oslobodjenja čoveka i putevima Marksovog otkrića kretanja i razvoja čovekove istorije i kulture.

»Sociologija i savremenost« je aktuelna, smela i sadržajna knjiga. Teme su joj povezane, otkrute savremenosti bilo kad razmatraju probleme te oblasti ili probleme same sociologije u njenom napredovanju prema savremenosti. Istovremeno, kao da se razvijaju dva puta. Put razvoja same sociologije i put na kojem se otkrivaju problemi društva koji su sociološke prirode, a u isto vreme i karakteristike savremenog sveta. Čitanjem ove knjige pokazuje se da je marksistička sociologija moguća samo s marksizmom i isto tako da je njeno istraživanje savremenosti i sociologije potrebno, ali nemoguće bez marksizma.

Mitrovićeva razmatranja pokazuju da su njegove analize aktuelnih pitanja sociologije danas na marksizmu zasnovane i da je ovom filozofijom prožeta i sama autorova »vizija« savremenosti. U naznačavanju i tumačenju pojmova svojih tema, kao i u zasnivanju novih, u odgovorima, autor se drži marksizma.